

De samenleving maakt het theater mogelijk

Waarom is het Arabische theater zo jong?

In welke landen van de Arabische wereld heeft het theater zich goed kunnen ontwikkelen?

En dankzij welke omstandigheden? Welke relaties zijn er met het Europese theater?

Pierre Abi-Saab, een Libanese Parijzenaar, is theatercriticus van

Arabisch en Westers theater voor het gerenommeerde Arabische weekblad *Alwasat*, dat in een oplage van 150.000 exemplaren verspreid wordt over heel de Arabische wereld en Europa.

Op uitnodiging van het kunstenFESTIVALdesArts was hij enkele dagen in Brussel.

In een gesprek met Marleen Baeten plaatst hij

het Arabische theater

in een ruime historische,
politieke en culturele context.

*Etcetera: In België krijgen we zelden Arabisch theater te zien. Daardoor ontbreekt het ons aan referentiepunten. Kan u de Tunesische productie *Les amoureux du café désert* (Familia Productions, regie: Fadhel Jaïbi), die hier te zien was in het kader van het kunstenFESTIVALdesArts, situeren in de bredere context van het Arabische theater?*

Pierre Abi-Saab: Het Arabische theater is jong. De Arabische cultuur heeft zich zeer lang ingebed in de narratieve cultuur en in populaire, traditionele uitdrukkingvormen zoals die op feesten aan bod komen: dans, muziek, spreekwoorden, enz. Deze cultuur werd doorkruist door de moderne cultuur die getekend wordt door de literatuur, de tekst. Ook de koran is een boek. Heel wat Arabische kunstenaars zijn literatuur en poëzie gaan schrijven. Het eerste Arabische theater werd dan ook verpletterd door de geschreven tekst. Er was geen aandacht voor een dramatische ontwikkeling, geen ademruimte voor de acteur, geen reflectie over encenering. Het was geen theater maar literatuur. Het was ook een discours: een politiek discours tegen de bezetting van het land door de kolonisten, een sociaal discours van communistische of linkse strekking, een discours in functie van één of andere eis of verzuchting, enzovoort. Bovendien was het erg schools en voorspelbaar melodramatisch.

Daarnaast werd in heel wat Arabische landen het klassiek theater geïntroduceerd zoals men dat had leren kennen in Engeland of in

Pierre Abi-Saab: Het feit dat men het religieuze leven niet kan scheiden van het profane heeft ook consequenties voor het theater.

Frankrijk. In Tunis bijvoorbeeld viel de opvoering van *Ali Ben Ayad* samen met de stichting van de onafhankelijke staat (in 1956). De kersverse president Bourguiba, die zich misschien wel identificeerde met figuren als Charles de Gaulle of Gérard Philippe, steunde dit theater volop. Klassieke drama's als *Caligula* of *Mourad IV*, een belangrijke figuur voor de Arabische geschiedenis, werden toonaangevend. Ook in andere landen kwam er op die manier een invloedrijke restauratie van het klassiek theater.

Na 1968 braken theatermakers als Fadhel Jaïbi met deze vorm van theater. Ze weigerden een literaire tekst nog langer als uitgangspunt te nemen. Ze weigerden te spelen in een literaire taal. Hun collectief, *Le Nouveau Théâtre*, ging uit van het visuele, van de levende realiteit, van de met dialecten doorspekte spreek-

taal. Samen schreven ze hun tekst, kwamen ze tot een encenering, ontwierpen ze decor en belichting. Kortom, men maakte theater zoals dat in die periode ook in het Westen gemaakt werd, maar dan met inhouden en vormen die bij de Arabische leefwereld en cultuur aansloten. In het begin van de jaren '80 viel het collectief uiteen in verschillende groepen die op basis van deze ervaringen voortwerkten.

Ook vandaag is theater dat een relatie aangaat met het Westen zonder het Westen te assimileren eerder uitzonderlijk in de Arabische wereld. Vanuit een identiteitscrisis formuleert men zeer rigoureuze antwoorden op de vraag naar authenticiteit, met folkloristisch theater als resultaat. Tegenover dit vastgeroeste theater stellen mensen als Fadhel Jaïbi een daad van ongehoorzaamheid en overstijging. Binnen de Arabische wereld neemt Tunesië trouwens een speciale plaats in. Terwijl de andere landen zich volledig afsluiten voor Westerse invloeden en zo vervallen in conservatisme, heeft Tunesië altijd een verrijkende dialoog gevoerd met de Italianen, Fransen en joden in het land en met het naburige Sicilië en Frankrijk. Op die manier is Tunesië een klein laboratorium voor de moderne Arabische cultuur, in het bijzonder voor de schilderkunst, het theater, de film en de muziek. Want gek genoeg hebben juist de roman en de poëzie het sterkst gebroken met de Arabische esthetiek.

*Etcetera: U schreef meerdere keren over *Les amoureux du café désert*, onder meer toen het in*